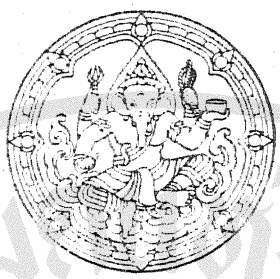

ระบำชุดโบราณคดี

SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

กรมศิลปากร

จัดแสดง

โอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด

ธรรมศาลาแห่งชาติ พระนคร

เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

793.31
ศ 5285

ระบำชุดโบราณคดี

SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

เฉลิม ยงบุญเกิด

อุทิศให้

หอสมุดแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗

หอสมุดแห่งชาติ
๒๓ มิ.ย. ๒๕๑๗
กระทรวงศึกษาธิการ

ROYAL COMMAND PERFORMANCE

ON THE OCCASION OF

THE ROYAL INAUGURATION

OF

THE NEW GALLERIES AND INSTALLATIONS

IN

THE NATIONAL MUSEUM, BANGKOK

MAY 25, 1967

ระบำชุดโบราณคดี

มนตรี ตราโมท	*สร้างเพลงดนตรี*
หม่อมแผ้ว สนิทวงศ์เสนี ครูลมุล ยมะคุปต์ ครูเฉลย ศุขะวนิช	*ให้ท่ารำและฝึกซ้อมนาฏศิลป*
สนิท ดิษฐพันธุ์	*ออกแบบเครื่องแต่งกาย*
ธนิต อยู่โพธิ์	*ประดิษฐ์สร้าง*
อธิบดีกรมศิลปากร	*อำนวยการ*

◈ ◈ ◈

SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

Music	Mr Montri Tramōd
Choreographers	Mme Paew Snidvongseni Mrs La-mul Yamakupt and Mrs Chalerya Sukhavanich
Dancers & Musicians	Students of the Dramatic Art School
Costumes designed by	Mr Sanit Disatabandhu
Produced by	Mr Dhanit Yupho
Directed by	The Director-General of the Fine Arts Department

เลขหมู่ 313
793.31
ส 5287
เลขทะเบียน 266
(บ.ศ.2266)
NATIONAL LIBRARY OF THAILAND
31111004021976

the graceful gestures, distinctive of this period, which scholars consider the most creative in Thai history. And of course we have studied the figure of the walking Buddha which was an invention of the period and extremely popular.

We have also drawn inspiration from the stone inscriptions. The language of the northern Thai people sometimes appears on these stone documents thus showing the close relationship of the areas; and sometimes the texts reveal the enjoyment of the people in the music and dance of festivals. The period as a whole was one of great vitality and creativity, and no doubt the dramatic arts were highly developed.

In our Sukhothai Dance we have tried to portray the spirit and grace of this important period.

The dramatic art of the Ayudhya and Bangkok periods derives in large part from that of the Sukhothai period. Some Ayudhya dances such as that of Mekhala and Ramasura, and the dance of Narayana subduing Nonthuk, a predecessor of the Maebot dance, are still in the Bangkok period repetoire. There is a poem composed by H.M. King Rama IV which, in literal translation, reads:

> "The ancient story of the God Narayana, or Vishnu disguised as a beautiful lady who dances to subdue the demon Nonthuk, is an ancient dance.
>
> Artists of the Ayudhya period performed it from time to time as a prelude to the classical dance-drama, and for the training of dancers in the royal court.
>
> The students recognize that the graceful gestures are like those of the God Narayana."

We still use these dances for training the students in the School of Dramatic Art, and also for public performances.

We have not created a dance in the series for either the Ayudhya or Bangkok periods because we feel this is still "Living art" and not yet part of our archaeological history.

We hope that this series of "Archaeological Dances" presented by the Fine Arts Department and the students of the Dramatic Art School will bring back to life some portion of the spirit of Thailand's long historical past and cultural heritage.

ระบำชุดโบราณคดี

ธนิต อยู่โพธิ์

การเรียนรู้เรื่องราวและร่องรอยของมนุษย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัยพิจารณาค้นคว้าจากโบราณวัตถุและโบราณสถาน ที่มนุษย์ในอดีตกาลสร้างไว้ เช่น เครื่องใช้ไม้สอย ศาสตราวุธ เครื่องประดับตกแต่ง ซากอาคารบ้านเรือน ภาพเขียนแกะสลักและปั้นหล่อ เป็นต้น เป็นวิชาทางโบราณคดี แต่ถ้าจะเรียนรู้โบราณคดีให้ได้ผลดีจริง ๆ ก็จำต้องอาศัยวิชาการอื่นเข้าช่วย เช่น ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ชีววิทยา ธรณีวิทยา* และอื่น ๆ เมื่อพูดดังนี้ก็ทำให้คิดไปว่า เหตุใด เราจึงเรียกการเรียนรู้เรื่องราวและร่องรอยของมนุษย์สมัยโบราณดังกล่าวว่า โบราณคดี** ถ้าจะเรียกว่าโบราณวิทยา ก็จะเข้าแนวกับศัพท์บัญญัติของวิชาการอื่น ๆ เช่นกล่าวข้างต้น แต่คำ **โบราณคดี** เกิดก่อนศัพท์บัญญัติอื่นและใช้เรียกกันมาจนเป็นที่หมายรู้และเข้าใจกันดีแล้ว ถ้าเปลี่ยนไปอาจไม่สะดวกก็ได้ การศึกษาโบราณคดีดังกล่าว จำต้องอาศัยการสำรวจและขุดค้นโบราณวัตถุสถานที่มนุษย์ในอดีตสร้างขึ้นไว้ เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาไปถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสมัยโบราณ แล้วนำมาใช้สร้างแนวความคิดให้เป็นความรู้ตามสาขาวิทยาการต่าง ๆ เช่น ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความรู้เรื่องพลังในการผลิต โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ระบบแห่งสังคม ความรู้ทางศิลปกรรม และอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ในการสำรวจและขุดแต่งโบราณวัตถุสถานทั่วไป เมื่อได้ค้นพบศิลปวัตถุและโบราณวัตถุ

---

* Anthropology, Sociology, Biology, Geology

** Archaeology

ภาพลายเส้น จากรูปปูนปั้น
สมัยทวารวดี
แสดงการแต่งผมและแต่งกาย

Drawings from stucco relief
of Dvāravatī Period
showing hairdress and costumes.
Ku Bua, Rajburi.

เจ้าหน้าที่และผู้รู้จะนำมาวิจัยและจัดตั้งแสดงเป็นแบบเป็นสมัยไว้ในพิพิธ-ภัณฑสถาน ตามหลักวิชาการโบราณคดี และบางทีก็จัดทำอธิบายพิมพ์ไว้เป็นเอกสารพร้อมทั้งภาพ ออกเผยแพร่ให้ทราบยุคทราบสมัย เพื่อใช้เป็นหลักฐานอำนวยประโยชน์แก่การศึกษาหาความรู้สุดแต่ประสงค์ของผู้ศึกษาค้นคว้า กล่าวโดยเฉพาะศิลปและโบราณวัตถุสถานที่พบบนผืนแผ่นดินในประเทศไทย อาจแบ่งออกได้ตามแบบอย่างและสมัยของศิลป มีเป็นต้นว่า

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

สมัยศิลปอินเดีย

สมัยทวารวดี	พุทธศตวรรษที่ ๑๑ — ๑๖
สมัยศรีวิชัย	พุทธศตวรรษที่ ๑๓ — ๑๘
สมัยลพบุรี	พุทธศตวรรษที่ ๑๖ — ๑๘
สมัยเชียงแสน	พุทธศตวรรษที่ ๑๗ — ๒๒
สมัยสุโขทัย	พุทธศตวรรษที่ ๑๘ — ๒๐
สมัยอยุธยา	พุทธศตวรรษที่ ๒๐—ต้นศตวรรษที่ ๒๔
สมัยรัตนโกสินทร์	ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ถึงปัจจุบัน

ถ้าจะอาศัยศิลปโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ นั้นเป็นหลัก แล้วสร้างเป็นนาฏศิลปขึ้นเป็นชุด ๆ ก็จะทำให้ศิลปโบราณวัตถุแต่ละสมัยมีชีวิตชีวาขึ้น หากสร้างขึ้นได้ครบตามยุคตามสมัย ก็จะเกิดเป็นนาฏศิลปไทยที่นำเอาศิลปต่างยุคต่างสมัยอันมีลักษณะท่าทางและสำเนียงดนตรีที่มีความสวยงามและความไพเราะแตกต่างกัน มารวมไว้ให้ชมในที่แห่งเดียวกัน อันจะจูงใจให้ผู้ดูผู้ชมปรารถนาที่จะศึกษาหาความรู้จากโบราณวัตถุสถานแพร่หลายออกไป ข้าพเจ้า

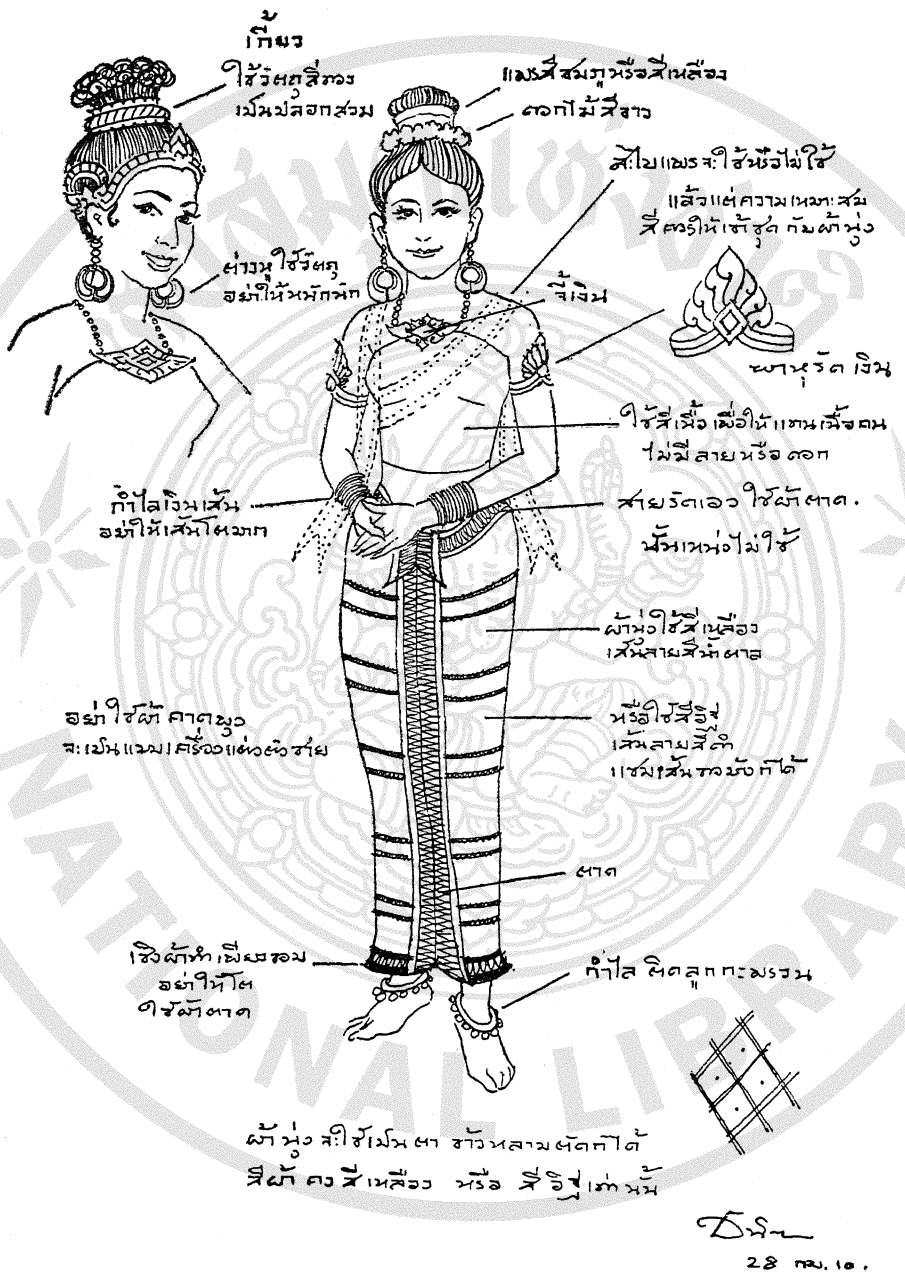

Drawing of costume derived from Dvāravatī art.

จึงพยายามศึกษาศิลปและโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยอาศัยภาพบั้นหล่อจำหลักของศิลปโบราณวัตถุจากโบราณสถานสมัยนั้น ๆ เป็นหลัก และค้นคว้าเปรียบเทียบกับภาพและเอกสารทางศิลปกรรมและโบราณคดีจากประเทศใกล้เคียง แล้ววางแนวสร้างระบำประจำสมัยของศิลปโบราณวัตถุแต่ละชุดขึ้น เรียกรวมเป็นที่หมายรู้ไว้ว่า **ระบำชุดโบราณคดี** ขอนำมาแสดงในโอกาสนี้เพียง ๕ ชุด ดังต่อไปนี้

๑. ระบำทวารวดี

ระบำทวารวดี สร้างขึ้นโดยสอบสวนค้นคว้าและประดิษฐ์ท่ารำ เครื่องดนตรี และเครื่องแต่งกาย จากภาพบั้นและภาพจำหลัก ที่ได้ขุดค้นพบ ณ โบราณสถานสมัยทวารวดี เช่นที่ คูบัว อู่ทอง นครปฐม โคกไม้เดน และจันเสน ซึ่งท่านจะชมศิลปโบราณวัตถุเหล่านี้ได้ในห้องแสดงสมัยทวารวดีในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และโดยเหตุที่นักปราชญ์ทางโบราณคดีได้วินิจฉัยไว้ตามหลักฐานที่พบเห็น ว่าประชาชนชาวทวารวดีเป็นมอญ หรือเผ่าชนที่พูดภาษามอญ เพราะฉะนั้น ดนตรีและท่ารำในระบำชุดนี้ จึงมีสำเนียงและลีลาเป็นแบบมอญ ซึ่งกรมศิลปากรได้นำระบำทวารวดีนี้ออกแสดงเสนอแก่ประชาชนเป็นครั้งแรก ณ สังคีตศาลา ในงานดนตรีมหกรรมประจำปี เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ผู้แสดงระบำทวารวดี

น.ส. ขวัญตา คำเมือง	น.ส. ฉันทนา สันธนากร
น.ส. สามปอยดง อรรถวรรณา	น.ส. ใบพร ขนิษฐกุล
น.ส. อัจฉรา สุภาไชยกิจ	น.ส. สุชาดา สมภู่

แบบเครื่องแต่งกายระบำสมัยศรีวิชัย

Costume for the Srīvijaya dance inspired by bas-reliefs from the Borobudur, Central Java, 8th century.

๒. ระบำศรีวิชัย

ระบำศรีวิชัย เกิดขึ้นเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยได้รับแจ้งจากเอกอัครราชทูตไทย* ประจำกรุงกัวลาลัมเปอร์ว่า ท่านตนกู อับดุล รามานห์ นายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย ต้องการจะได้นาฏศิลปจากประเทศไทยไปถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ประกอบในเรื่อง Raja Bersiong ที่ท่านตนกูแต่งขึ้น จึงขอให้กรมศิลปากรจัดระบำให้สัก ๒ ชุด ชุดหนึ่ง คือรำซัดชาตรี และอีกชุดหนึ่ง คือระบำแบบศรีวิชัย สำหรับรำซัดชาตรีนั้น กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นไว้เป็นแบบฉบับแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ และตลอดเวลามานี้นาฏศิลปินของเราได้นำออกแสดงกันแพร่หลายอยู่แล้ว ส่วนระบำแบบศรีวิชัยนั้น จำต้องศึกษาค้นคว้าขึ้นใหม่ โดยได้พิจารณาสอบสวนหาแบบอย่างเครื่องดนตรี เช่น เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า จากภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ ในเกาะชวา แล้วมอบให้นายมนตรี ตราโมท เลือกเครื่องดนตรีของไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกันบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง นำมาผสมวงปรับปรุงเล่นเพลงประกอบจังหวะระบำขึ้น แล้วให้ช่างคิดประดิษฐ์แบบเครื่องแต่งกายนักระบำ เลียนจากภาพจำหลักที่พระสถูปบุโรพุทโธ กับทั้งได้ขอแรงครูนาฏศิลปที่กล่าวนามไว้ข้างต้นให้ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ โดยเหตุที่ในปัจจุบัน นอกจากจะได้พบศิลปโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัยเป็นอันมากในประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคใต้แล้ว นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีหลายท่านได้ลงความเห็นกันว่า พระสถูปบุโรพุทโธในเกาะชวานั้น เป็นของราชวงศ์ไศเลนทร์ร่วมสมัย

---

* นายประสงค์ บุญเจิม

นักดนตรี ภาพศิลาจำหลักที่ทับหลังประตูระเบียงทิศตะวันตก ปราสาทหินพิมาย
Sketch of musicians from a lintel at Pimai Sanctuary, Nakorn Rajasima.

ศรีวิชัย สร้างขึ้นในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๘ จึงประดิษฐ์ลีลาท่ารำขึ้นตามแบบภาพจำหลักกับผสมให้มีที่ท่าของนาฏศิลปชวาเข้าด้วยกัน เรียกระบำชุดนี้ว่า **ระบำศรีวิชัย** และได้นำระบำชุดนี้ไปแสดงและถ่ายทำภาพยนตร์ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์และนครสิงคโปร์ ตามคำขอร้องของ ตนกู อับดุล รามานห์ เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

ผู้แสดงระบำศรีวิชัย

น.ส. ดวงสมร ล้วนกลิ่นหอม	น.ส. นพรัตน์ ไชยวสุ
น.ส. วัฒนาลัย ธรเสนา	น.ส. วรรณะ สุขเกษม
น.ส. รัชนี ไชยกาล	น.ส. ครุณี โชติขุนทศ

๓. ระบำลพบุรี

คำว่า ระบำลพบุรี ในที่นี้ มิได้หมายความถึงระบำในท้องถิ่นจังหวัดลพบุรีบ้จจุบัน หากแต่หมายถึงระบำที่สร้างขึ้นจากหลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานสมัยหนึ่ง ซึ่งขอมสร้างขึ้นหรือสร้างขึ้นตามศิลปแบบขอม ดังที่มีอยู่ในประเทศกัมพูชาและในประเทศไทย เช่น ปรางค์สามยอดที่จังหวัดลพบุรี และมีอยู่เป็นอันมากในจังหวัดอื่นๆทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ปราสาทหินพิมาย ในจังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ โบราณวัตถุสถานเหล่านี้ นักโบราณคดีกำหนดสมัยเรียกในประเทศไทยว่า ศิลปลพบุรี เพราะเหตุว่าในประเทศไทยนั้น แม้ว่าจะสร้างเลียนแบบขอม แต่ก็มีลักษณะผิดแผกไปบ้างเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ทำนองดนตรีของระบำชุดนี้จึงมีสำเนียงเป็นเขมร เครื่องแต่งกายและท่ารำก็ประดิษฐ์ขึ้นตามรูปหล่อโลหะ ณ ห้องแสดงศิลปสมัยลพบุรี ในพิพิธ-

Drawing of costume and accessories inspired by Chiengsaen art.

นักดนตรี ปูนปั้น สมัยทวารวดี ได้จากคูบัว ราชบุรี

Bas-relief of Musicians. Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.

กินรีฟ้อนรำ ท่า ลลิตะ ปูนปั้น สมัยทวารวดี
ได้จากบ้านโคกไม้เดน นครสวรรค์

Relief of a dancing Kinnari in Lalita position.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Koke Maiden, Nakorn Sawan.

ท่าฟ้อนรำ ท่า อัญจิตะ ดินเผา สมัยทวารวดี
ได้จากจันเสน นครสวรรค์

Relief of a Dancer in Ancita position.
Terracotta. Dvāravatī Period.
From chansen, Nakorn Sawan.

นางฟ้อนรำ ท่า จตุระ ดินเผา สมัยทวารวดี
ได้จากคูบัว ราชบุรี

Relief of a Dancer in Catura position.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.

นักร้องและนักดนตรีหญิง
ปูนปั้น สมัยทวารวดี
ได้จากคูบัว ราชบุรี

Relief of a Singer and a Musician.
Stucco. Dvāravatī Period.
From Ku Bua, Rajburi.

ระบำทวารวดี แสดงโดยนักเรียนนาฏศิลป กรมศิลปากร
ณ สังคีตศาลา ในงานดนตรีมหกรรม เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๐

The Dvāravatī Dance performed by the students
of the School of Dramatic Art.
At the Music Festival, 12th March 1967.

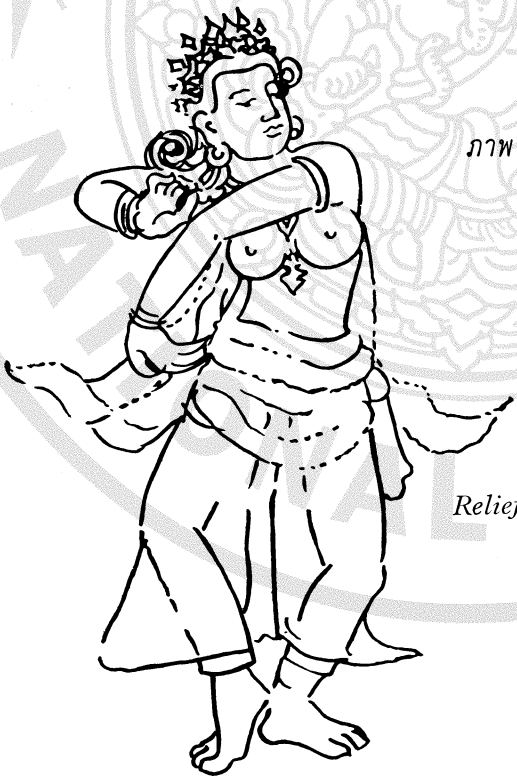

นักดนตรีและฟ้อนรำ
ภาพจำหลักที่ปูชนียสถาน บุโรพุทโธ
ในชวากลาง อินโดนีเซีย
ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๘

Relief of Musicians and a Dancer. Stone.
From the Borobudur,
Central Java, Indonesia.
8th Century.

ระบำศรีวิชัย แสดงโดยนักเรียนนาฏศิลป กรมศิลปากร

The Srīvijaya Dance performed by students of the School of Dramatic Art.

ระบำศรีวิชัย
โดยนักเรียนนาฏศิลป
กรมศิลปากร
ขณะถ่ายทำภาพยนตร์
ณ โรงถ่ายภาพยนตร์
นครสิงคโปร์
เมื่อวันที่
๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

The Srīvijaya Dance performed in the film studio, Singapore, 7th February, 1967.

มารรำ ท่า วยัมสิตะ สมัยลพบุรี
ขุดได้ที่ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา
ขนาดสูง ๑๖.๐๐ ซม.

Dancing demon in the Vyamsita position.
Bronze. Lopburi Period. Found at Pimai,
Nakorn Rajasima.
National Museum, Bangkok.

รูปนางอัปสร ฐานเทวรูปสำริด สมัยลพบุรี หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่
ได้มาจากอำเภอกุจฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

Dancers. Fragment of a base. Bronze. Lopburi Period.
From Kalasin province. National Museum, Bangkok.

โยคินี สำริด สมัยลพบุรี
ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

Dancing Yogini. Bronze. Lopburi Period.
National Museum, Bangkok.

นางฟ้อนรำ ศิลาทับหลังประตูระเบียงคด
ทิศตะวันออก
ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา

Dancers. Stone lintel from eastern door
at Pimai. Nakorn Rajasima.

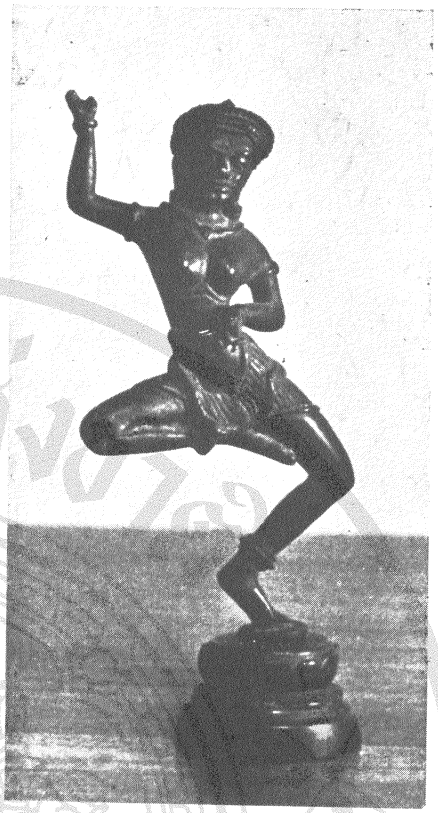

นางฑากินี สำริด สมัยลพบุรี
ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

Dancing Dākini. Bronze. Lopburi Period
National Museum, Bangkok.

นางฟ้อนรำ ศิลาทับหลังประตูระเบียงคด
ทิศตะวันออก
ปราสาทหินพิมาย นครราชสีมา

Dancers. Stone lintel from eastern door
at Pimai. Nakorn Rajasima.

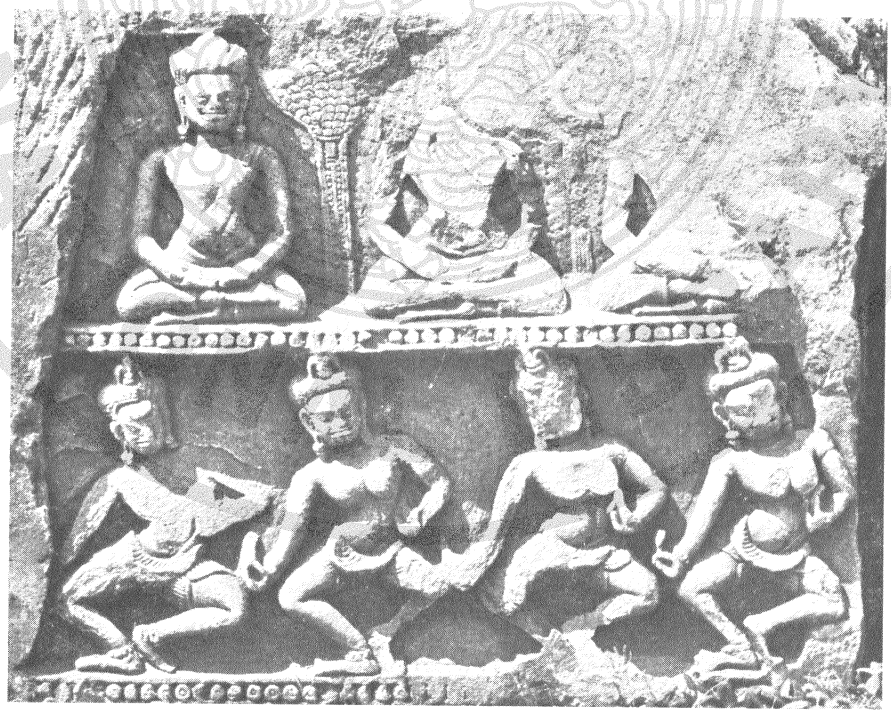

(ซ้าย) เทวรูป สำริด สมัยเชียงแสน (ขวา) พระอุมา สำริด สมัยสุโขทัย
แสดงให้เห็นการแต่งกาย

Hindu Deities. Bronze. Left : Chiengsaen Period.
Right : Sukhothai Period.
National Museum, Bangkok.

พระพุทธรูปลีลาปูนปั้น องค์สวยงาม
ที่ซุ้มมณฑป ด้านใต้ วัดตระพังทองหลาง สุโขทัยเก่า
พุทธศตวรรษที่ ๒๐
ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ มีพระอินทร์และพระพรหมเชิญพระกลด
โปรดสังเกตอาการเคลื่อนไหวอันนุ่มนวลและการบั้นอันวิจิตร
ทำให้เห็นเป็นลักษณะแช่มช้อย

Relief of the Buddha descending from Tavatimsa Heaven flanked by the Gods Brahma and Indra. Stucco. Sukhothai Period. Wat Trapangtong-lang, Sukhothai.

พระพุทธรูป สำริด ปางลีลา สมัยสุโขทัย
แสดงให้เห็นลีลาท่าเยื้องกรายอันนิ่มนวลอ่อนช้อย ประดุจท่านาฏศิลป์อันมีแบบฉบับ

Image of the walking Buddha. Bronze. Sukhothai Period.
Wat Benjamabopit, Bangkok.
The gentle movement and finely-moulded figure are combined to show gracefulness.

ภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และตามภาพศิลาจำหลักจากโบราณวัตถุและโบราณสถาน ซึ่งเป็นศิลปสมัยลพบุรี เช่นที่ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น จึงเรียกระบำชุดนี้ว่า ระบำลพบุรี

ผู้แสดงระบำลพบุรี

น.ส. จินดารัตน์ วิริยะวงศ์ น.ส. บุษบา ธนวัฑโฒ
น.ส. ศรีจันทรา ทิพโกมุท น.ส. นิธิวดี ไชยวสุ
น.ส. ใบศรี เรืองนนท์

๔. ระบำเชียงแสน

ระบำเชียงแสน สร้างขึ้นตามแบบศิลปและโบราณวัตถุสถานสมัยเชียงแสน ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อนั้นตั้งอยู่ ณ ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตอนเหนือของประเทศไทย ในท้องที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นักปราชญ์ทางโบราณคดีบางพวกกำหนดศิลปและโบราณวัตถุสถานสมัยเชียงแสนไว้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ถึงศตวรรษที่ ๒๒ แต่บางพวกกำหนดไว้ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถึงศตวรรษที่ ๒๕ อย่างไรก็ดี ศิลปแบบเชียงแสนได้แพร่หลายไปทั่วดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งในสมัยโบราณเรียกว่า อาณาจักรลานนา และต่อมามีนครเชียงใหม่เป็นนครหลวงของอาณาจักรนั้น และเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานอันเจริญรุ่งเรืองยิ่งแห่งหนึ่ง จนถึงมีพระเถระไทยผู้เป็นนักปราชญ์สามารถแต่งตำนานและคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาบาลีขึ้นไว้หลายคัมภีร์ มีคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์และมังคลัตถทีปนี เป็นต้น ศิลปแบบเชียงแสนได้แพร่หลายลงมาตามลุ่มแม่น้ำโขงเข้าไปในพระราชอาณาจักรลาว สมัยที่เรียกว่า ลานช้างหรือกรุงศรีสัตนาคนหุต แล้วแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยทางจังหวัดภาคตะวันออก

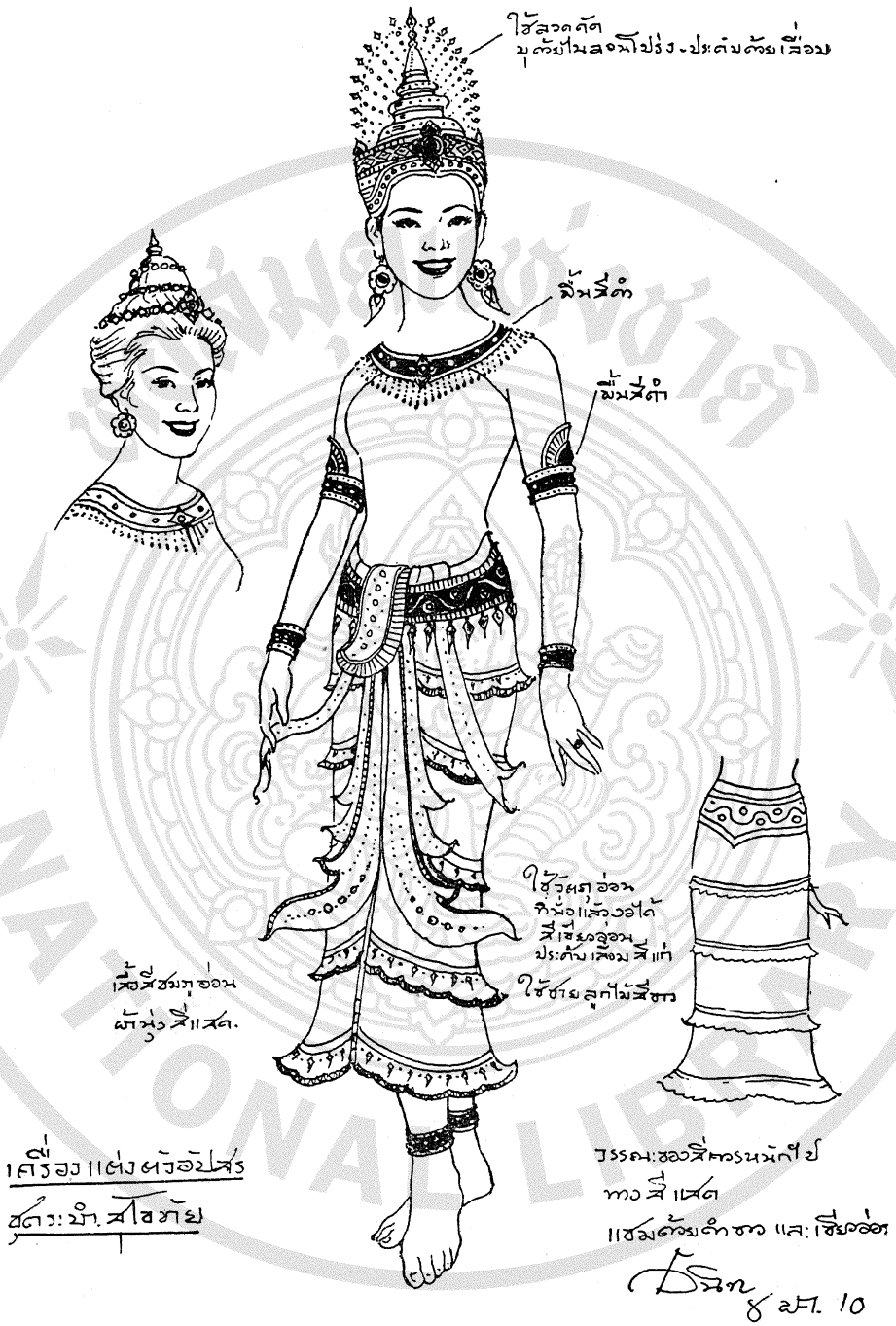

Costume inspired by the bas-reliefs and sculpture of the Sukhothai Period.

เฉียงเหนือตอนบนด้วย มีตัวอย่าง เช่น พระพุทธรูปบางชนิดที่นักโบราณคดีบางท่านบัญญัติเรียกไว้ว่า พระพุทธรูปเชียงแสนแบบลาว หรือพระลาวพุงขาว ด้วยเหตุนี้ ระบำเชียงแสน ตลอดจนดนตรีที่สร้างจังหวะของระบำชุดนี้ จึงมีลีลาและสำเนียงเป็นไทยชาวเหนือแบบพื้นเมืองคลุกคละระคนไปด้วยลีลาและสำเนียงพื้นเมืองของชาวไทยทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือปนอยู่ด้วย

ผู้แสดงระบำเชียงแสน

น.ส. สุกัญญา ธรรมานนท์	น.ส. ปริญญา ศิริราชบัวผัน
น.ส. ชวลีย์ บุนนาค	น.ส. ขนกวัลย์ สดุดี
น.ส. เตือนใจ บูรณศิริ	น.ส. กนกวรรณ กัลยาณมิตร

๕. ระบำสุโขทัย

สุโขทัย เป็นนามของอาณาจักรไทย ซึ่งตั้งขึ้นโดยหัวหน้าของคนไทย เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ตั้งราชธานีอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย และดำรงเอกราชอยู่ต่อมาจนราว พ.ศ. ๑๙๒๐ จึงรวมเข้ากับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานว่าประชาชนชาวสุโขทัยได้มีความเจริญอย่างสูงทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และวัฒนธรรม พระมหากษัตริย์และประชาชนชาวไทยในกรุงสุโขทัยได้สร้างศิลปกรรมอันเป็นแบบฉบับของชาติไว้เป็นอันมาก มีโบราณสถานสมัยสุโขทัย ซึ่งจะไปชมได้ในจังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดพิษณุโลก เครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยเคยเป็นสินค้าสำคัญจำหน่ายแพร่หลายไปจนถึงอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และญี่ปุ่น แม้อาณาจักรสุโขทัยจะสิ้นอำนาจทางการเมืองแล้ว แต่แบบอย่างของศิลปกรรมสุโขทัยได้แผ่อิทธิพลเข้าไปในอาณาจักรลานนาทาง

---

* สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในตำนานพระพุทธเจดีย์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ น. ๑๐๗

ภาคเหนือ และในอาณาจักรศรีอยุธยาทางภาคใต้ พระพุทธรูปทั้งปูนปั้นและหล่อด้วยสำริดสมัยสุโขทัย ยกย่องกันว่าเป็นแบบอย่างศิลปกรรมงดงามเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพระพุทธรูปปางลีลาซึ่งมีท่าย่างพระบาทและกรีดนิ้วพระหัตถ์อันแช่มช้อยน่าชม ในคำจารึกสมัยสุโขทัยยังมีคำเมือง คือ ภาษาไทยเหนือเจือปนอยู่ด้วย แสดงว่า ชาวไทยสมัยสุโขทัยได้มีการติดต่อสังสรรค์กับพี่น้องชาวไทยในภาคเหนือโดยใกล้ชิด ทั้งในศิลาจารึกนั่นเองก็กล่าวถึงชาวเมืองสุโขทัยต่างสนุกสนานรื่นเริงตามเทศกาล "ด้วยเสียงพาดเสียงพิณเสียงเลื่อนเสียงขับ" และกล่าวว่ามี "ระบำรำเต้นเล่นทุกฉัน.....ด้วยดุริยาพาทพิณฆ้องกลอง" พระพุทธรูปสำริดและปูนปั้นปางลีลาหรือปางพระพุทธองค์เสด็จลงจากดาวดึงส์ ก็ดี ท่าทีของพระพรหมและพระอินทร์กางพระกลดตามเสด็จ ก็ดี ที่ซุ้มด้านใต้ของมณฑปวัดตระพังทองหลาง ดูช่างมีลีลาท่าเยื้องกรายอันนิ่มนวลอ่อนช้อย ไม่ขัดเขิน เห็นได้ชัดว่าช่างและท่านผู้สร้างได้รับบันดาลใจมาจากลีลาท่าทางของนาฏศิลป์อันมีแบบฉบับ แสดงว่าศิลปแห่งการฟ้อนรำในสมัยสุโขทัยได้เจริญอย่างสูงส่งเช่นเดียวกับศิลปกรรมด้านอื่น ๆ ระบำสุโขทัยในชุดนี้ ได้สร้างขึ้นตามความรู้สึกจากแนวสำเนียงของถ้อยคำไทยในศิลาจารึกประกอบด้วยลีลาของภาพปั้นหล่อสมัยสุโขทัยดังกล่าว และเข้าใจว่า ศิลปแห่งการฟ้อนรำสมัยสุโขทัย คงจะได้มีอิทธิพลสืบเนื่องมาจนสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ด้วย

ผู้แสดงระบำสุโขทัย

น.ส. อุมาพร อมาตยกุล
น.ส. ธิดาพร ทรัพย์โต
น.ส. ผ่องฉวี อยู่สำราญ
น.ส. ศิริวิริยะ วิริยะศิริ
น.ส. บุบผา พึ่งอุดม
น.ส. นฤมล พ่วงบุญมาก
น.ส. อภินันท์ บูรณสุคนธ์

สำหรับระบำสมัยอยุธยานั้น ได้มีสืบต่อมาจนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ระบำชุดเมขลารามสูร ระบำชุดนารายณ์ปราบนนทุก ซึ่งเป็นต้นฉบับของท่ารำแม่บท ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามบทกลอนต่อไปนี้

เรื่องนารายณ์กำราบปราบนนทุก ในต้นไตรดายุคโบราณว่า
เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์สืบกันมา ครั้งกรุงศรีอยุธยาเอามาใช้
เบิกโรงงานการเล่นเต้นรำ ที่เริ่มมีพิธีทำเป็นการใหญ่
สำหรับโรงนางฟ้อนละคอนใน แสดงให้เห็นครูผู้สอนรำ
มีที่ท่าต่างต่างอย่างนารายณ์ เย้องกรายโดยนิยมคมขำ
มีชื่อเรียกท่าไว้ให้ศิษย์จำ จะได้ทำให้ต้องแก่คลองการ

ท่าระบำในชุดดังกล่าวนี้ ศิลปินและนักเรียนนาฏศิลปของกรมศิลปากรได้ใช้เป็นแบบฝึกหัดและนำออกแสดงให้ประชาชนชมเนือง ๆ และบางชุดก็ได้ถ่ายทำเป็นภาพยนตร์ไว้แล้วด้วย เพราะฉะนั้น ระบำสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ชาวเราในสมัยนี้เคยชมกันอยู่แล้ว จึงมิได้นำมาแสดงในคราวนี้.

นักฟ้อนรำ ภาพศิลาจำหลักทับหลังประตูระเบียงทิศตะวันตก ปราสาทหินพิมาย
Sketch of dancers from a lintel at Pimai, Nakorn Rajasima.

วงดนตรีและผู้บรรเลง

ทวารวดี

๑. พิณ ๕ สาย	ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน	๕. ตะโพนมอญ	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. จะเข้	ทองดี สุจริตกุล	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมูล
๓. ขลุ่ย	สุรพล หนูจ้อย	๗. ฉาบ	อนุชาติ วรรณมาศ
๔. ระนาดตัดราง ๑	ศิลปี ตราโมท	๘. กรับคู่ ๑	ยงยุทธ ปลื้มปริชา
ระนาดตัดราง ๒	สิริชัยชาญ พึ่กจำรูญ	กรับคู่ ๒	บุญช่วย โสวัตร

ศรีวิชัย

๑. กระจับปี่ ๑	ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน	๔. ขลุ่ย	สุรพล หนูจ้อย
กระจับปี่ ๒	เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ	๕. ตะโพน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
กระจับปี่ ๓	จิรพล เพชรสม	๖. กลองแขก	ยงยุทธ ปลื้มปริชา
๒. ฆ้อง ๓ ลูก	สิริชัยชาญ พึ่กจำรูญ	๗. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมูล
๓. ซอสามสาย	ศิลปี ตราโมท	๘. ฉาบ	บุญช่วย โสวัตร

ลพบุรี

๑. ซอสามสาย	ศิลปี ตราโมท	๕. โทน ๒ ลูก	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. พิณน้ำเต้า	ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมูล
๓. ปี่ใน	สุรพล หนูจ้อย	๗. ฉาบ	อนุชาติ วรรณมาศ
๔. กระจับปี่ ๑	เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ	๘. กรับคู่ ๑	ยงยุทธ ปลื้มปริชา
กระจับปี่ ๒	จิรพล เพชรสม	กรับคู่ ๒	บุญช่วย โสวัตร

เชียงแสน

๑. บัณฑุม ๑	ศิลปี ตราโมท	๔. ซึง	ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน
บัณฑุม ๒	สุรพล หนูจ้อย	๕. ตะโพน	ยงยุทธ ปลื้มปริชา
บัณฑุม ๓	เสรี หวังในธรรม	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมูล
๒. แคน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี	๗. ฉาบใหญ่	บุญช่วย โสวัตร
๓. สะล้อ	เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ	๘. ฆ้องหุ่ย	อนุชาติ วรรณมาศ

สุโขทัย

๑. ปี่ใน	สุรพล หนูจ้อย	๕. ตะโพน	ปฐมรัตน์ ถิ่นธรณี
๒. ฆ้องวง	สิริชัยชาญ พึ่กจำรูญ	๖. ฉิ่ง	วิเชียร อ่อนละมูล
๓. ซอสามสาย	ศิลปี ตราโมท	๗. โหม่ง	บุญช่วย โสวัตร
๔. กระจับปี่ ๑	เชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ	๘. กรับคู่ ๑	ยงยุทธ ปลื้มปริชา
กระจับปี่ ๒	ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน	กรับคู่ ๒	อนุชาติ วรรณมาศ

A SERIES OF ARCHAEOLOGICAL DANCES

Archaeology is the study of ancient civilizations, and by excavation of what still remains from the past we are able to form some idea of how men lived in those remote days. Our Fine Arts Department archaeologists can determine the form of early temples from the buried foundation platform and scattered bricks, and the uncovered sculpture tells us whether these men were Hindu or Buddhist. Sometimes we learn more details from excavated ceremonial objects, everyday utensils and pottery, bits of jewelry, etc. and sometimes, too, we find things whose use we still do not understand.

One of the most interesting types of objects our archaeologists uncovered are the fragments of relief in stone or stucco that ornament the temple and pagodas. Very often these pieces of sculpture show minor deities, figures in attitudes of respect, musicians, ordinary people and they may give us a good idea of what people looked in those days, and what they wore.

It occurred to me that by carefully studying this sculpture and by comparing it with other documents of art of the same period from our neighboring countries it might be possible to create a dance inspired by archaeology. We could reproduce the costumes and accessories. We could re-create some of the musical instruments which are no longer in use, and while we could not know exactly the old songs and rhythms, a musician will find good clues from the type and number of instruments used. And finally, for the most difficult job of choreography the sculpture will at least show us a number of basic movements and our dancers will know from their own training whether, for example, the figure on a Dvāravatī relief is slowly raising her arms in a relaxed gesture, or whether the action is a more violent one.

From this idea, the Fine Arts Department, has created a series of "Archaeological Dances" inspired by the art of the past.

Mr Sanit Distabandhu has designed the costumes after careful study of the archaeological evidence. Mr Montri Tramōd has studied the musical instruments portrayed in sculpture and has composed music suitable for them and for each period. Mme Paew Snidvongseni, Mrs La-mul Yamakupt and Mrs Chalerya Sukhavanich, guided by the gestures and poses portrayed in the sculpture, have choreographed the

dances. The performers are the students of the Dramatic Art School and have been selected for their resemblance to the physical types of each historical period as shown in the art.

The archaeology of Thailand may be divided into the following periods:

The Prehistoric Period
The Proto-historic and old Indian Arts
The Dvāravatī Period (6th – 11th centuries A.D.)
The Srivijaya Period (8th – 13th centuries A.D.)
The Lopburi Period (11th – 14th centuries A.D.)
The Chiengsaen Period (12th – 20th centuries A.D.)
The Sukhothai Period (13th – 14th centuries A.D.)
The Ayudhya Period (14th – 18th centuries A.D.)
The Bangkok Period (18th century A.D. to Present Day)

I. The Dvāravatī Dance

The Dvāravatī Dance was the first to be inspired by archaeological evidence, and, of course, it is also the first chronology of the series.

The Dvāravatī kingdom of the Mons existed in Thailand from about the 6th to the 11th century A.D. The Fine Arts Department has investigated many ancient sites, principally those at Ku-Bua, U'thong, Nakhon Pathom, Koke Maiden and Chansen. The best examples of sculpture from those sites may be seen at the National Museum, Bangkok.

Let us look at the illustrations. We can see that the figures have rather broad faces with even features. The hair is pulled back from the face and arranged on top of the head in a kind of double chignon held by a thick band. The ear ornaments are a split disk of heavy stone or metal, or a large ring, or a heavy disk inserted into a slit in the ear lobe. Incidentally, certain tribes of southern Laos still wear a large ivory ear plug inserted into the ear lobe.

Other jewelry consists of a breast ornament, armlets, bracelets and anklets.

The costume is simple, above the waist consisting of a narrow scarf looped over the breasts, one end hanging over the front shoulder the other dangling over the back. Occasionally there appears to be no upper garment at all. The lower garment is a long skirt or *pasin* encircling at the waist with a long, fluttering ribbon.

The Dvāravatī Archaeological Dance was first presented to the public at the Music and Dance Festival at the Music Pavilion on March 12, 1967. The public interest in this experiment has led us to create a series of dances based on archaeological research.

II. The Srīvijaya Dance

Late in 1966 the Fine Arts Department was requested by His Excellency, the Prime Minister of Malaysia to provide two dances for a historical film, "Raja Bersiong" to be made in Singapore. One of the dances would be the Ram Sat Chatri, which in a previous solo form is one of the oldest dances we know. The other, the "Srīvijaya Dance" we would have to create.

The Srīvijaya period extended from about the 8th through the 13th century and its influence extended from Indonesia throughout southern Thailand. We have many images and artifacts of Srīvijaya style from the South of Thailand, but our chief source of information is the great stupa of Borobudur in central Java (8th century), with its miles of bas-reliefs.

These reliefs show us in details the costumes of the Srīvijaya period and many poses and gestures which we could incorporate into the choreography.

The musical instruments are a special problem in this case. The reliefs show various kinds of plucking, string, wind and percussion instruments. Mr Montri Tramōd has gathered those Thai instruments which are similar to the old Srīvijaya ones, and the others we have constructed.

As in the Dvāravatī Dance, we follow the same method of choosing the dancers for their physical resemblance, and then creating costumes, music, and choreography from our study of archaeological material.

In February 1967, we were invited to perform the "Ram Sat Chatri" and the "Srīvijaya Dance" for the public in Malaysia, and for the filming of "Raja Bersiong" in Singapore.

III. The Lopburi Dance

The third dance in the archaeological series is the "Lopburi Dance." It is not a folk dance of the Lopburi district, as its name might suggest; it, also, is inspired by ancient art, in this case, the art of the Lopburi period and its equivalent in Cambodia, the Khmer.

This culture flourished between the 11th and 14th centuries and has left much evidence in Thailand, such as the temple at Pimai in Nakorn Rajasima, and Phanom Rung in Buriram province. The National Museum also provides us with many stone images and reliefs and many bronze sculptures for research on the costumes and gestures.

IV. The Chiengsaen Dance

The "Chiengsaen Dance" is created in accordance with the ancient art of the Chiengsaen Period. Some archaeologists believe that this period preceeded that of the Sukhothai, and others feel that it was later, from the 15th-18th centuries. Some day we will discover the archaeological evidence for one theory or the other, but meanwhile we can see that this distinctive style of art was popular throughout the whole northern area. This includes the old Kingdom of Lānnā, with its capital at Chiengmai, part of present day Laos, once the old Kingdom of Lān Chāng, and a portion of Northeastern Thailand.

For the Chiengsaen dance we have studied the many monuments of this area, such as Wat Chet Yot, the bronze sculptures in the Museum, and the lilting music of the North and the Northeast.

V. The Sukhothai Dance

In the 13th century the Thai people established an independent kingdom with its capital at Sukhothai. A little later under King Ram Kamhaeng, the kingdom expanded to include most present day Thailand. Although it lost political power to Ayudhya in the late 14th century, the style of Sukhothai art retained a pervasive influence for another century.

The most important sites of Sukhothai culture are at Sukhothai, Kampangpet and Pitsanulok. We have studied the sculpture from there and other sites, and also the many ceramic figurines. This "Sangkalok" ware was famous in Southeast Asia and exported to many countries. One of the most important monuments for our research is the mondop of Wat Trapangtong-lang in Sukhothai. The stucco relief of the Buddha descending from heaven and the procession of celestial beings gave us a very good impression of the costumes and

the graceful gestures, distinctive of this period, which scholars consider the most creative in Thai history. And of course we have studied the figure of the walking Buddha which was an invention of the period and extremely popular.

We have also drawn inspiration from the stone inscriptions. The language of the northern Thai people sometimes appears on these stone documents thus showing the close relationship of the areas; and sometimes the texts reveal the enjoyment of the people in the music and dance of festivals. The period as a whole was one of great vitality and creativity, and no doubt the dramatic arts were highly developed.

In our Sukhothai Dance we have tried to portray the spirit and grace of this important period.

The dramatic art of the Ayudhya and Bangkok periods derives in large part from that of the Sukhothai period. Some Ayudhya dances such as that of Mekhala and Ramasura, and the dance of Narayana subduing Nonthuk, a predecessor of the Maebot dance, are still in the Bangkok period repetoire. There is a poem composed by H.M. King Rama IV which, in literal translation, reads:

> "The ancient story of the God Narayana, or Vishnu disguised as a beautiful lady who dances to subdue the demon Nonthuk, is an ancient dance.
>
> Artists of the Ayudhya period performed it from time to time as a prelude to the classical dance-drama, and for the training of dancers in the royal court.
>
> The students recognize that the graceful gestures are like those of the God Narayana."

We still use these dances for training the students in the School of Dramatic Art, and also for public performances.

We have not created a dance in the series for either the Ayudhya or Bangkok periods because we feel this is still "Living art" and not yet part of our archaeological history.

We hope that this series of "Archaeological Dances" presented by the Fine Arts Department and the students of the Dramatic Art School will bring back to life some portion of the spirit of Thailand's long historical past and cultural heritage.

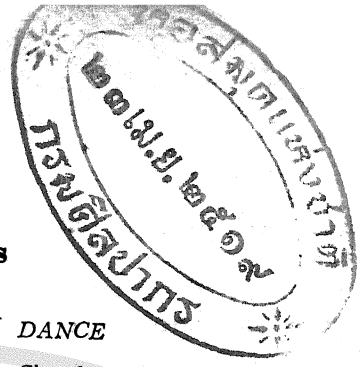

DANCERS

THE DVĀRAVATĪ DANCE

Miss Khwanta Kammuang
Miss Sarmpoidong Atthawanna
Miss Acchara Subhachaiyakich
Miss Chanthana Sandhanagara
Miss Baiporn Kanithakula
Miss Suchada Sombhoo

THE SRĪVIJAYA DANCE

Miss Duangsamorn Luanklinhorm
Miss Wattanalai Tarasena
Miss Rachanee Chaiyakarl
Miss Noparatana Chaivasu
Miss Wanna Sookasem
Miss Darunee Chotikhunthos

THE LOPBURI DANCE

Miss Jindarat Viriyawong
Miss Srichandra Thipakomut
Miss Busba Dhanawattho
Miss Nidhivadee Chaivasu
Miss Baisri Ruangnond

THE CHIENGSAEN DANCE

Miss Sukanya Dhammanonda
Miss Chavalee Bunnag
Miss Tuanchai Buranasiri
Miss Prinya Srirajbuapan
Miss Kanokvalya Sadudee
Miss Kanokwan Kalvanamitr

THE SUKHOTHAI DANCE

Miss Umaporn Amatyakul
Miss Bhongchavee Yoosamran
Miss Bubbha Puengudom
Miss Thidaporn Sapto
Miss Siriviriya Viriyasiri
Miss Narumon Puangboonmark
Miss Abhinanda Buranasukonda

NATIONAL LIBRARY

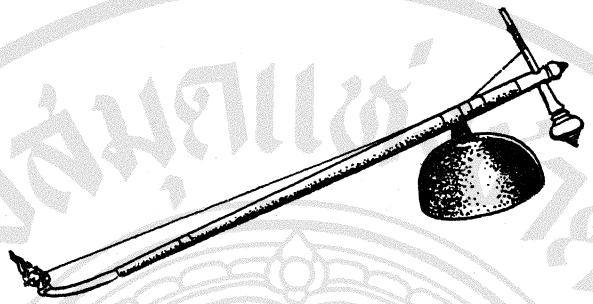

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร ๔๘/๑ ซอยรัชฎกัณฑ์ ถนนราชปรารภ วงเวียนผักกะสัน กุสัต พระนคร โทร.๗๐๗๕๒
นายจรัส วันทนทรี ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๑๐

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY